№ 138 ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1 1890 ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1 № 138

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1891 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրոգրամայով: Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի.

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը).

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ.

«Մշակի» առաջին երեսի վրա մասնաւոր յայտարարութիւններ չեն տպագրվում, այլ տպագրվում են միմիայն՝ լրագիրների յայտարարութիւնները, մահացուցակները և պաշտօնական հաստատութիւնների յայտարարութիւնները, որոնց համար կրկնակի է վճարվում: Մահացուցակի տպագրելը առաջին երեսի վրա արժէ 4 րուբլի, իսկ չորրորդ երեսի վրա՝ 2 րուբլի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱԳԼՈՒԽԸ

յայտնում է 3-րդ կարգի պ. պ. ընտրողների գիտութեանը, որ

1) Նոյեմբերի 18-ի և 25-ի նիստերի շարունակութիւնը նշանակում է նա կիրակի, այս 1890 թւի դեկտեմբերի 2-ին, Թիֆլիսի Ազնուականների կալուածական բանկի խարօնական դահլիճում, առաւօտեան 9 ժամին, 1891—1894 քառամեակի համար 3-րդ կարգի ընտրողներից քուէարկութեամբ Դումայի ձայնաւորներ ընտրելու:

2) Նոյեմբերի 25-ի վերջին նիստում կազմած՝ 185 անձանց ընդհանուր կանդիդատական ցուցակը, որը ստորագրել են թէ իրանք, թէ ժողովի կողմից ընտրված օգնական վեց անձինք, և թէ երեկոյեան նիստը փակելու րօպէին այդ ցուցակը յայտնելու ժամանակ ներկայ եղող ընտրողները, կարելի է տեսնել Քաղաքային վարչութեան մէջ ամեն օր, 12-ից մինչև 2 ժամ՝ կէսօրից յետոյ:

3) Ձայնաւոր քուէարկվել չը ցանկացողները կարող են այդ բանի մասին յայտնել քաղաքագլխին, մի և նոյն ժամանակ այդ յայտարարութիւնները կը հասցնվեն ընտրողների ժողովի գիտութեանը, դեկտեմբերի 2-ի նիստին, Դումայի ձայնաւոր քուէարկվողների ընդհանուր կանդիդատական ցուցակը կարդալու ժամանակ:

4) Քուէարկութիւնը կը սկսվի առաւօտեան ճիշդ 10 ժամին և մինչև այդ ժամանակամիջոցը կընդունվեն և հաւատարմաթղթերը:

5) Նոյեմբերի 25-ի նիստին ներկայ եղողները պէտք է դահլիճը մտնելու ժամանակ ներկայացնեն իրանց ստացած և այն նիստին դրոշմած տոմսակները. իսկ նոր եկողները կարող են ստանալ նոյնպիսի տոմսակներ ընտրողների ժողովը մտնելու ժամանակ:

2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր մամուլի նիւթական դրութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Երևանի թեմական դպրոցը և իր խումբը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գլադստոն և Պառնել. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ակնարկներ.

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտենում է նոր տարին և մեր բոլոր լրագիրներն ու ամսագիրները սպասում են նոր բաժանորդների, որպէս զի կարողանան գոնէ անմնաս շարունակել իրանց գոյութիւնը: Սպասում են, որովհետև յոյս ունեն, որ մի ամբողջ տարվայ ընթացքում գոնէ այնքան առաջադիմած կը լինի հայ ընթերցող հասարակութեան մտաւոր զարգացումը և նրա մէջ այնքան զարգացած կը լինի ընթերցանութեան պահանջը, որ անտարակոյս ընթերցողների այդ շրջանը կաւելանայ և նոր նոր բաժանորդներ կը յայտնվեն, որոնք իրանցով կաւելացնեն մեր թէ լրագիրներ և թէ ամսագիրներ ստացողների թիւը.... Իսկապէս այդպէս էլ պէտք է լինէր, սակայն իրականութեան մէջ այդպէս չէ և մեր մամուլի կարդացողների թիւը, կամ աւելի լաւ է ասել, մեր լրագիրներ ու ամսագիրներ ստացողների թիւը՝ տարուց տարի շատ աննշան կերպով է աւելանում:

Մեր մամուլի բաժանորդների թւի հետզհետէ բազմանալու գործը շատ դանդաղ է ընթանում, և ահա ինչ պատճառով:

Նախ պէտք է ասել, որ մեր լրագիրներ և ամսագիրներ կարդացողների թիւը շատ աւելի մեծ է, քան փողով բաժանորդ գրվողների, և ապա պէտք է աչքի առջև ունենալ, որ մեր լրագրութեան բաժանորդները բաժանվում են երեք որոշ տեսակի:

Բաժանորդների առաջին տեսակին, որը և անկասկած մեր մամուլի բաժանորդների մեծամասնութիւնն է կազմում, պատկանում են այն բաժանորդները, որոնք գիտակցաբար են ստանում այս կամ այն լրագիրը, յօժարակամ գրվելով լրագրին, և գիտակցաբար համակրելով այս կամ այն լրագրի ուղղութեանը: Սակայն ինչքան էլ բազմաթիւ լինէին այդ տեսակ բաժանորդներ, նրանք դարձեալ այնպիսի ընդարձակ շրջան չեն կազմում, որ մենակ կարողանային իրանց բաժանորդագրութեամբ պահպանել մեր մամուլի գոյութիւնը:

Բաժանորդների երկրորդ տեսակին պատկանում են չը համոզված բաժանորդներ, որոնք չեն ըմբռնում լրագրի այս կամ այն ուղղութեան առաւելութիւնը և ստանում են անխտիր թէ այս և թէ այն հայոց լրագիր, կամ ամսագիր: Սրանք շատ էլ յուսալի և հաւատարիմ բաժանորդներ չեն կարող համարվել: Սրանց կարծիքով ամեն հայոց լրագիր կամ ամսագիր իրաւունք ունի գոյութիւն ունենալու և նրանք մտաւորապէս այնքան անզարգացած են լինում, որ այս կամ այն օրգանի ուղղութեան մէջ ոչինչ տարբերութիւն չեն տեսնում.... „Է՞հ, սա էլ հայոց լրագիր է, նա էլ, ասում են այդ տեսակ անտարբերները, սրան էլ պէտք է պահպանել, նրան էլ, սրա մէջ էլ լինում են լաւ յօդուածներ, նրա մէջ էլ...." կրկնում ենք, ամեն ուղղութիւնից, համոզմունքից, կուսակցական զգացմունքից, որոշ սկզբունքներից զուրկ այդ տեսակ անտարբերների տևողական հաւատարմութեան վրա ոչ մի լրագիր մեզանում չէ էլ կարող որ և է հաստատ յոյս դնել:

Վերջապէս բաժանորդների երրորդ տեսակին պատկանում են մեր հասարակութեան մէջ այն բազմաթիւ անձինք, որոնք ամենևին պահանջ էլ չունեն որ և է բան կարդալու, բայց որոնցից այս ու այն անհատին պէտք է այս ու այն միջոցով՝ համոզելով, խնդրելով,—որսալ լրագրի բաժանորդագրութեան համար.... Սրանք ներկայացնում են մեր լրագրութեան ամենաանհաստատ, ամենատատանվող բաժանորդագրական կոնտինգենտը: Սրանց վերաբերմամբ, գլխաւորապէս, մեր լրագրութեան օրգանները, տարիներից ի վեր, գործ են դնում այն կասկածաւոր և անվստահելի միջոցը, որ իսկապէս շատ անհաստատ է դարձնում մեր մամուլի նիւթական գոյութիւնը: Մենք խօսում ենք հետևեալ միջոցի մասին. մեր օրգաններն ունեն թէ Թիֆլիսում և թէ գաւառներում իրանց ագենտներ, որոնց և յանձնում են բաժանորդագրական անդորրագիրներ և այդ ագենտները, տարին վերջանալուն պէս, սկսում են՝ որին խնդրելով, որին համոզելով, որին սպառնալով,—դիմել և ստիպել նրանց, որպէս զի գրվեն այս ինչ լրագրին....

Դրա հետևանքը ինչ՞ է լինում. Նախ՝ այդ տեսակ բաժանորդները մի տարի գրվում են, իսկ միւս տարի ոչ, դժուարութեամբ էլ հատուցանում են իրանց բաժանորդագինը լրագիրների ագենտներին, քանի որ արդէն ստիպողական կերպով և իրանց կամքին հակառակ են գրվել, և ապա իրանք լրագրական ագենտներն էլ շատ վստահելի անձինք չեն, ընդհանրապէս.... Նրանք անդորրագիրներ սաղացնում են, փողերը ժողովում,—իսկ բաժանորդներից իրանց հաւաքած դրամը շատ անգամ չեն էլ հասցնում լրագրի խմբագրին, տարուց տարի իրանք իրանց պէտքերի վրա ծախսելով բաժանորդներից ստացած դրամները:

Մեր մամուլը, եթէ իր ամբողջ յոյսը պէտք է դնէ այդ ստիպողական բաժանորդների և լրագրի գոյութեանը իբր թէ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

X

Հայկական Ապոլլօնի ժառանգները վերջին տարիներս այնպէս արագութեամբ են բազմանում մեր գրականութեան ասպարիզում, որ գուցէ կոլխի բացիլներն էլ նախանձէին այդպիսի արագ աճեցողութեան:

Ամեն օր մի նոր բանաստեղծ է դուրս գալիս: Բանաստեղծութիւններ են, որ տպագրվում են, ոտանաւորներ են, որ լոյս են տեսնում:

Մարդ ամիսներով հասրաթ է մնում մի շնորքով հայերէն արձակ գրուածքի. ամիսներ են անցնում և հայոց տպարանները մի այնպիսի գիրք չեն տալիս մեր մտաւոր աշխարհին, որ մարդկանց խելքը զբաղեցնէր, կարդացվէր, ցնծութիւն առաջ բերէր,—բայց դրա փոխարէն ոտանաւորներ, կամ ինչպէս իրանք գրողներն են անուանում, բանաստեղծութիւններ են, որ լոյս են տեսնում, ու լոյս տեսնում....

Անցեալ օրերը մի բաւական զարգացած անկին,—որոնց թիւը, ինչպէս ամենքին յայտնի է, շատ քիչ է մեր ինտելիգենտ կանանց շրջանում,—ինձ հարցնում էր.—«Ասեցէք, խնդրեմ, ինչ է պատճառը, որ այդքան հայերէն ոտանաւորներ և բանաստեղծութիւններ են լոյս տեսնում, իսկ արձակ գրուածներ շատ քիչ: Ինչո՞վ բացատրել այդ տարօրինակ երևոյթը»:

—Իմ կարծիքով,—պատասխանեցի ես, հետևեալ բացատրութիւնը միայն կարելի է տալ:

—Այդ բանաստեղծութիւններ գրողները փորձով համոզվել են, որ աւելի հեշտ է զանազան յիմարութիւններ գրել ոտանաւորով, քան թէ արձակ: Ոտանաւորով գրված յիմարութիւնը այնքան աչքի չէ ընկնում, որքան արձակ գրուածը: Ոտանաւորի մէջ՝ գրողը բառախաղութիւններ է անում, հանգեր է դնում, վերջաւորութիւններ է ստեղծում, զարդում է բառերի թէև գեղեցիկ, բայց միանգամայն անմիտ շարքեր, և միամիտ ընթերցողն էլ այդ յիմարութիւնները կարդալիս երբեմն երբեմն խաբվում է և աշխատում է ոտանաւորի մէջ անպատճառ մի միտք, մի բովանդակութիւն, մի բան գտնել, կարծելով թէ մի գուցէ, այդ միտքը, բովանդակութիւնը կամ «բանը» թաքնված է ոտանաւորի հանգերի, տաղաչափութեան կանոնների և բառերի յետ և առաջ դասաւորութեան խառնի մէջ....

Սակայն մեր մուզաները այնքան բոբիկ են, որ նրանց դատարկութիւնը շատ շուտ է աչքի ընկնում: Կարդում էք այդ սոնկլի պէս բուսնող բանաստեղծութիւնների, ոտանաւորների ամբողջ ժողովածուն, զգում, տեսնում, հասկանում էք, որ մէկը միւսից աւելի յիմար է, մէկը միւսից աւելի դատարկ, երկրորդ ոտանաւորը առաջինից աւելի ծիծաղելի, և դեռ գրքի կէսին չը հասած, մի հոմերական ծիծաղով՝ դէն էք շպրտում գիրքը բացականչելով՝

—Ա՛յ, խայտառակութիւն....

—

Էլ ով ասէք բանաստեղծութիւններ չէ գրում, էլ որտեղ ասէք ոտանաւորների ժողովածու չեն տպագրում:

Ստանում էք Ամերիկայից հայերէն մի գիրք: Ուրախութեամբ բաց էք անում, որ տեսնէք թէ ինչ են ասում ազատ Ամերիկայի գրկում ապաւինած խեղճ հայերը, և ահա կարդում էք մի երկար շարք դատարկ բանաստեղծութիւնների, որի վերնագիրն է «Դայլայլիկ», գրեաց Բ. Վարդուկեանց (հրատարակված Նիւ-Եօրկ, 1890 թւին):

Ստանում էք Կ. Պօլսից մի գիրք, շտապով բաց էք անում: Ենթադրում էք, թէ գուցէ Կ. Պօլսի գրագէտները, վերջապէս մի շնորքով բան են գրել, և ահա ձեր յոյսերը տեղն ու տեղը սառչում են այն սառը քամուց, որը փչում է ձեր առջեն ընկած պօլսական ոտանաւորների ժողովածուից: Մի մոռացէք, որ պօլսական ոտանաւորներ եմ ասում, որովհետև Պօլիսը երբէք չէ սիրում սովորական յիմարութիւններ գրել, նա միշտ արտասովոր, կրկնապատիկ, չափազանցրած յիմարութիւններ է գրում,—մի խօսքով պօլսական յիմարութիւններ....

Գրքեր են գալիս եւրոպական զանազան քաղաքներում տպագրած: Բաց էք անում, կրկին ոտանաւորներ:

Հայերէն շքեղ տպագրված գիրք է ստացվում Պետերբուրգից: Կարծում էք, որ սա ուրիշ բան կը լինի, և մի խելօք բան, եթէ հարկաւոր է եղել Պետերբուրգում տպագրել: Նայում էք երեսին, կրկին «Բանաստեղծութիւններ»: Մոսկվայից էք գիրք ստանում, նայում էք երեսին, կրկին «Բանաստեղծութիւններ»: «Բանաստեղծութիւններ» Թումանեանի, Կիրակոսեանի, Յովհաննիսեանի կամ Թօրոսեանի:

Ցոյսերդ կտրում էք արևմուտքից և հիւսիսից, և անճարացած դիմում էք արևելք և հարաւ: Բայց ով է տեսել, որ մեր արևելքը, մեր աստուածավախ և քնաթաթախ Պարսկահայաստանը մի խելօք բան տայ: Սակայն, պէտք է ասել, որ նա աւելի լաւ է պահում իրան, նա գիտէ, որ եթէ մի բան տայ, շատ խայտառակ բան կը լինի, ուստի աւելի լաւ է համարում ոչինչ չը տալ: Այդ տեսակէտից պարսկահայերը, իրանց Թաւրիզի և Թեհրանի տպարանով, իրանց մի խումբ վարժապետներով, կիսա-ինտելիգենտ մի խումբ

օգնող, բայց ստացած փողերը իրանց պէտքերի վրա գործ դնող ինքնակոչ ագէնտների վրա,—շատ էլ հաստատ ու տեւողական գոյութիւն չէ կարող ունենալ:

Վերջացնում ենք մեր խօսքը, ասելով, որ մեր մամուլը միայն այն ժամանակ հաստատ և հիմնաւոր գոյութիւն կունենայ, երբ կը բազմանան մեզանում լրագրին յօժար կերպով բաժանորդ գրվողները և այն էլ այնպիսի գրվողներ՝ որոնք գիտեն ջոկելու մի ուղղութիւնը միւսից, որոնք համոզմունքով են գրվում, հասկանալով այս կամ այն օրգանի առաւելութիւնը միւսների հետ համեմատելով, որոնք հաստատ, որոշ, անխախտ սկզբունքներ ունեն, ուրեմն գրվում են այս կամ այն թերթին, որովհետև նրա դաւանած սկզբունքներին են համակրում, նրա կուսակցութեան են պատկանում և իրանց համոզմունքով միայն նրա ընտրած ուղղութեան մէջ են տեսնում ժողովրդի, ազգի համար մտաւոր և բարոյական փրկութիւնը՝ իր խաւար վիճակից:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

—

Ոչ մի տարի Երևանի թեմական դպրոցում այնպիսի անախորժութիւններ առաջ չեկան, որպէս անցեալ 1890 թ. ուսումնական տարվայ ընթացքում և ոչ մի ժամանակ ուսուցչական խումբը այնպիսի պայքարի մէջ չը մտաւ հոգաբարձութեան հետ, որպէս անցեալ տարի: Բացի այն որ ուսուցչական խումբը թշնամացած էր հոգաբարձութեան հետ, մի և նոյն ժամանակ նոյն խումբը, բաժանված երկու խմբի, կռիւ էին մղում միմեանց դէմ: Ուսուցչական խմբի կռիւը հոգաբարձութեան հետ տեղի ունեցաւ հէնց այն օրից, երբ վերջինս հետամուտ եղաւ ուսումնական գործերին, ոչ միայն բաւականանում էր դասերին ներկայ գտնվելով, այլ մինչև անգամ դրաւոր աշխատութիւնները տանելով, քննելով, նոյն իսկ խմբի մի քանի թերութիւնների համար նկատողութիւն էր անում: Իսկ ուսուցչական խմբի երկու մասի բաժանվելու պատճառն էր մի նշանաւոր հարց: Ուսուցչական ժողովում հարց է բարձրանում, թէ ինչու է հոգաբարձութիւնը միջամտում ուսումնական հարցերին, մինչդեռ խմբի կազմակերպելու իրաւունքը և ուսումնական շատ հարցեր պէտք է թեմական առաջնորդին վերապահվեն: Հոգաբարձութիւնը լինելով ուսումնարանի նիւթական մասի կառավարիչ, նա պէտք է միայն նիւթական միջոցները հոգայ և ուսուցիչների ռոճիկը հայթայթէ:

Այս հարցն այնքան ընդարձակվեց և սուր կերպարանք ստացաւ, որ մինչև անգամ բացարձակ իրաւունքի խնդիր առաջացաւ, երկու կողմերից էլ բողոքագրեր գնացին Վեհափառին և բոլորի հետևանքն այն եղաւ, որ հոգաբարձութիւնը հաստատ մնաց իր իրաւունքների վրա և յաղթութիւնը տարաւ: Բայց թէ ինչպէս վերջացրեց իր հաշիւը խմբի հետ, այդ արդէն կատարված իրողութիւն է, այն է, որ իր վճիռների համաձայն, պաշտօնից հեռացրեց այն ուսուցիչներին, որոնք անընդունակ էին գտնվել իրանց պաշտօններում, նրանց տեղ հրաւիրելով աւելի բարձր կրթութիւն ստացած և նոյն իսկ համալսարանական մարդիկ, ի հարկէ, ռոճիկ վճարելով վերջիններին աւելի շատ:

Հոգաբարձութիւնը այս բոլոր խոչնդոտներից յետոյ, իր յատուկ գործունէութեամբ, աւելի վաղ վճիռ կայացրեց և ուսուցիչներ հրաւիրեց, բայց թէ ինչու մինչև սեպտեմբերի 20-ը դասերը դեռ ևս կանոնաւոր կերպով չէին սկսվել, այդ նրանից էր, որ հաստատութիւնը դեռ ևս էջմիածնից չէր ստացվել, այնպէս որ մինչև վերջերս յետաձգված էր տեսչի հաստատութիւնը և միայն քանի մի օր առաջ հոգաբարձութիւնը յայտարարութիւն է ընտանում, որ առաջարկած անձնաւորութիւնը անյարմար գտնվեց տեսչի պաշտօնի համար, և հոգաբարձութիւնը ճարահատեալ՝ զրկվելով այնպիսի հանգամանքների մէջ, այն էլ այնպիսի ժամանակում, երբ մեր մէջ մասերով համբարվող տեսուչներն արդէն իրանց պաշտօնի մէջ էին, ստիպված է լինում տեսչի պաշտօնը և պարտաւորութիւնը դնել ուսուցչական խմբի վրա, վճռելով այս տարի առանց տեսչի կառավարել դպրոցը:

Այժմ դառնալով այս տարվայ խմբին, պէտք է ասենք, որ այս տարվայ խումբը ոչ միայն բարձր է անցեալ տարվայ խմբից (թէպէտ այժմ մնում են մի քանի ուսուցիչներ և անցեալ տարվանից, բայց սրանք դպրոց են մտնել միմիայն անցեալ տարվանից) այլ և կազմված է լաւ ուժերից, աննշան բացառութեամբ: Այս խումբը թէ որքան արդիւնք ցոյց կը տայ և թէ որքան կարդարացնի ժողովրդի, մանաւանդ հոգաբարձութեան իր վրա ունեցած յոյսը, այդ մենք մեր ենթադրութիւններով նախապաշարել չենք կամենում, այլ կը թողնենք, որ մօտիկ ապագան այդ ինքը ցոյց տայ: Բայց և աւելորդ չենք համարում ծանօթացնել «Մշակի» ընթերցողներին այս խմբի հետ (թէև մենք ևս շատ մօտից չենք ծանօթացել խմբի հետ, որպէս զի մանրամասն տեղեկութիւն տալ կարող լինէինք) ընդհանուր կերպով, իբրև մի գրաւական նրա ապագայ գործունէութեան:

Ամբողջ խումբը բաղկացած է 10 հոգուց, որոնցից. 1) Ն. Տէր-Գէորգեանց, աւարտել է Օդէսայի համալսարանի լեզուապատմական մասը, աւանդում է ընդհանուր պատմութիւն և ռուսաց լեզուի մի քանի դասեր: 2) Գ. Ղարաջեանց, աւարտել է շվէյցարական համալսարանի սօցիալական գիտութիւնների ճիւղը, աւանդում է հայոց պատմութիւն և հոգեբանական առարկաներ բարձր դասարաններում: 3) Գ. Սարգսեանց, աւարտել է Օդէսայի համալսարանի մաթեմատիկական ճիւղը, աւանդում է մաթեմատիկական գիտութիւններ: 4) Ս. Տէր-Գրիգորեանց, եղել է Մօսկվայի համալսարանի իրաւաբանական մասում. երրորդ կուրսից դուրս է եկել այլ և այլ հանգամանքների պատճառով, աւանդում է ռուսաց լեզուի դասեր: 5) Մ. Մուսինեանց, եղել է Ֆրանսիայում, ուսումնասիրել է գինեգործութիւն և շերամապահութիւն, աւանդում է ֆրանսիական լեզու և բնական գիտութիւններ: 6) Յարութիւնեան և 7) Համբարձումեան, երկուսն էլ աւարտել են Գէորգեան ճեմարանը, աւանդում են հայոց լեզուի և մատենագրութեան բոլոր դասերը: 8) Մ. Տէր-Սարգսեան, աւանդում է նկարչութիւն: Վերջապէս, երկու տեղացի քահանաներ, առաջինը աւանդում է կրօնի դասեր, իսկ երկրորդը ձայնագրութեան դասերը:

Այսպէս, ընթերցողը տեսնում է, որ այժմ ուսուցչական խումբը բաւական լաւ կազմված է, որի կողմից շօշափելի արդիւնք անշուշտ կերևայ: Այժմեան խմբի անդամները միւս կողմից էլ, իբրև նորագոյն հոգով կրթված երիտասարդ մարդիկ, ոչ միայն կը բաւականանան լոկ դասերով, այլ և մօտ յարաբերութիւն ունենալով աշակերտների հետ, առանձին հոգ կը տանեն նրանց մտաւոր զարգացման վրա, որով և այժմեան հասակաւոր աշակերտները կունենան և հասակաւորի զարգացում:

Ինչպէս հոգաբարձութիւնը որոշել է, այնպէս էլ պէտք է լինի, որովհետև այլ կերպ անկարելի է, այն է ուսուցչական խումբը պիտի կատարի տեսչի պաշտօնը. թող կատարի խումբը և այդ պաշտօնը, բայց միացած և ընդհանուր ուժերով, այն ժամանակ կը տեսնի, որ տեսչի բացակայութիւնը շատ էլ նկատելի չէ, մանաւանդ որ շատ տեսուչներ մեզանում, նոյն իսկ խումբ կառավարելում՝ անընդունակ են գտնվում:

Որքան լսել ենք, ներկայ խումբը ի նկատի ունենալով գրադարանի, մանաւանդ ֆիզիկական գործիքների անմխիթար դրութիւնը, որոշել է յատկացնել ռոճիկների մի որոշ տոկոսը այդ պակասները փոքր առ փոքր լրացնելու համար. այդ արդէն համակրելի մի միտք է մանաւանդ հայ ուսուցչի կողմից:

Բնիկ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Հայուհեաց բարեգործական ընկերութեան» վարչութիւնը խնդրում է մեզ հաղորդել, որ ամսիս 23-ին յօգուտ ընկերութեան տրված թատրօնական ներկայացումից գոյացաւ 612 ր. 30 կոպ. գումարը տոմսակների ծախվելուց, և 9 ր. 90 կ. պրեմիայից, ընդամենը 822 ր. 20 կ. իսկ ծախսը, այն է թատրօնի վարձը և մանր ծախսեր եղան ընդամենը 215 ր. 15 կ.: Այդ ծախսերից 55 ր. 15 կ. սիրով յանձն առաւ իշխ. Նապօլէօն Ամատունի: Ընկերութեան վարչութիւնը պարտաւորութիւն է համարում իր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնելու թէ իշխ. Ամատունուն և թէ այն բոլոր անձանց, որոնք մասնակցեցին ներկայացմանը:

—

«Հայուհեաց բարեգործական ընկերութեան» վարչութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել, որ դեկտեմբեր ամսի 9-ին, Թիֆլիսի ժողովարանում պարահանդէս կը տրվի յօգուտ ընկերութեան:

—

Մենք լսում ենք որ ԹԻՖԼԻՍԻ հայ քահանաները ներկայացնում են թեմիս առաջնորդին՝ քաղաքիս հայ հոգևորականութեան ապահովութեան արկղի կանօնադրութիւնը, խնդրելով որ առաջնորդն իր կողմից, առաջարկէ այդ կանօնադրութիւնը էջմիածնի սինօդի հաստատութեանը: Այդ արկղում, ինչպէս յայտնի է, նախկին առաջնորդի օրով մի պատկառելի գումար կար: Հետաքրքիր է իմանալ թէ այն ժամանակից յիշեալ գումարի վրա որքան է աւելացել:

—

«Тифлисск. Листокъ» լրագիրը լսում է, որ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը դիտաւորութիւն ունի վարչութեան մէջ ծառայողների համար թոշակարկղ հիմնելու: Այդ թոշակարկղի կանօնադրութեան մշակելու միտքը, ինչպէս լսվում է, պատկանում է պ. Իզմայլովի նախաձեռնութեանը:

—

ԹԻՖԼԻՍԻ դատաստանական պալատի աւագ-նախագահ Ս. Ս. Գօնչարովի նախաձեռնութեամբ ենթադրութիւն կայ հիմնելու Թիֆլիսում անչափահասների համար մի ուղղիչ ապաստարան: Այդ միտքը այնքան համակրելի է և ինքն հիմնարկութիւնն այնքան օգտաւէտ, որ մենք կաշխատենք մի այլ անգամ աւելի մանրամասնաբար խօսել այդ հիմնարկութեան մասին:

—

Դեռ 1888 թւին կառավարութիւնը առանձին հրամանագրով թոյլատրել էր Անդրկովկասում և Դաղստանում ծառայող սոլդատներին ամուսնանալու և այդ պատճառով հարց էր յարուցված արդեօք կը թոյլատրվի և տեղացիներից բաղկացած նորակազմ զօրաբաժինների մէջ ծառայող սոլդատներին նմանապէս ամուսնանալու: Այժմ, ինչպէս լսել են տեղական լրագիրները, բարձրագոյն կառավարութիւնը վճռել է այդ հարցը բացասական կերպով, առարկելով որ ամուսնանալու իրաւունքը թոյլատրվում է միայն Անդրկովկասում գտնվող զօրքերի այն մասերի մէջ ծառայող սոլդատներին, որոնք Ռուսաստանի ներքին նահանգներից Անդրկովկաս կանչվելով զինուորական ծառայութեան համար՝ վայելում են առանձին արտօնութիւններ, այն ինչ տեղացի քրիստոնեաներից բաղկացած նորակազմ զօրաբաժինները նոյն արտօնութիւնները չեն վայելում:

—

Այս օրերս, ինչպէս հաղորդում է «Тифл. Листокъ» լրագիրը, մի քանի ռուս ինժեներներ Թիֆլիսի վրայով ուղևորվեցան Պարսկաստան, որպէս զի հետազօտեն երկրի ամբողջ տարածութիւնը Էնզելի ասված նաւահանգստից մինչև Թեհրան քաղաքը: Ենթադրութիւն կայ երկաթուղու գիծ կառուցանելու Պարսկաստանի այդ երկու նշանաւոր կէտերի մէջ:

—

Թիֆլիսում ստացված է Գերմանիայում հրատարակված «Վագրի մորթի» վրայ յայտնի պօէմայի գերմաներէն թարգմանութիւնը: Թարգմանողն է մեր թիֆլիսեցիներին ծանօթ՝ պ. Արթուր Լէյստ.

—

վաճառականներով, և մի քանի հոգևորականներով նման են այն մարդուն, որ այնքան խ ե լ օ ք է, որ հասկանում է, թէ յ ի մ ա ր է, և այդ պատճառով ոչինչ չէ խօսում և լռում է: Եւ հէնց այդ լռելը նրա ամենամեծ խելօքութիւնն է: Պարսկահայաստանը այնքան խելօք է, որ միշտ լռում է հասարակական բոլոր խնդիրներում...

Իսկ մեր մօտիկ Երևանը մեզ ինչեր ասէք, որ չէ տալիս. (դեռ մի կողմ թողնենք «Արարատը»), Երևանում տպագրած հռչակաւոր Սաֆի-Սաիրի (թէև նա իր այդ հռչակով պարտական է ոչ թէ իրան, այլ Ասիացուն) ոտանաւորները, Գիւլամիրեանի յօրինած «Դասագրքերը», որոնց մասին բացի յօրինողից և նրա խանութի յաճախողներից, ի հարկէ, ուրիշները տեղեկութիւն չունեն, և այն բոլոր խելօք բաները, որոնք տպագրվում են Երևանի մաշված տպարաններում, մ ա շ վ ա ծ մարդկանց շնորքով: Տպագրական գործունէն էլ Երևանի արտադրածը կ լ ա ս ի կ ա ն դատարկութիւն է ներկայացնում, մանաւանդ երբ ո տ ա ն ա ւ ո ր ն ե ր են....

Այդպէս ուրեմն ոչ Ամերիկան, ոչ Պօլիսը, ոչ Պետերբուրգը, ոչ Մօսկվան, ոչ մեր բնած աբեւքը, ոչ մեր թմրած հայաւը մի շնորքով բանաստեղծ, շնորքով «բանաստեղծութիւններ» չը ցոյց տուին այս վերջին տարիներս, թէև այդ բոլոր տեղերում բանաստեղծները սունկի պէս են բուսնում.—և ահա այդ բոլոր տեղերից յոյսս կտրած, աչքս դարձնում եմ դէպի ռուսահայերի մտաւոր կենտրոնը՝ Թիֆլիսը՝ իր բազմաթիւ տպարաններով, գրողներով, ամսագիրներով և լրագիրներով, տեսնելու համար, թէ այդտեղ ինչ կայ, թէ այդտեղ ինչ դրութեան մէջ է հայկական Մուզան....

Բայց աւաղ, «գլուխ գործոց»-ը հէնց ինքն Թիֆլիսն է: Թող ներեն ինձ մեր խմբագիրները, եթէ ասեմ, թէ նրանք, իրանց «բանաստեղծական անշնորքութեամբ» իրանց օրգաններում զետեղել և զետեղում են այնպիսի անհամ ոտանաւորներ (Աստուածները կը կատաղեն, եթէ բանաստեղծութիւն անունը տանք այդ ոտանաւորներին) որ դրանով մի կողմից երես են տալիս անշնորք ոտանաւոր գրողներին, իսկ միւս կողմից էլ ճանապարհ են բաց անում, որ ամեն մի տեղից վերկացող ոտանաւոր գրի, ուղարկի խմբագրատուն, կամ հէնց ուղղակի տպարան տանի:

Մեր անկոթ «Մուրճը», մանկական «Աղբիւրը» այդ բանի մէջ շատ պախարակելի դեր են կատարում: «Մուրճն» իր ամեն մի համարում մէկը միւսի ետևից ոտանաւորներ է որ տպագրում է. նրանց ճակատին դրոշմում է «բանաստեղծութիւն» անունը, և ինքը խմբագիրը (և միմիայն խմբագիրը) այնքան ոգևորվել է այդ ոտանաւորներից, որ իր ամսագրի համարներից մէկում պարծանքով յայտարարեց, թէ «Մուրճը» ծնել է շատ բանաստեղծներ»: Եթէ «Մուրճի» և դրա հետ միասին «Աղբիւրի» ծնած բանաստեղծները (որոնք մանկական ամսագրի էջերը բռնաւորում են տներով ու հանգերով), հէնց ծնած օրն էլ Աբրահամի գոգը մտնէին.—հաւատացնում եմ, որ հայոց գրականութիւնը ոչ թէ միայն մի բան չէր կորցնի, այլ շատ էլ օգուտ կունենար: Գոնէ ընթերցող հասարակութեան ճաշակը չէր փչանայ, ամեն ամիս այնպիսի անհամ, թթված, քացախած, բորբոսնած ա ջ ա բ ս ա ն դ ա լ ի ց, ինչպէս են մեր ամսագիրներում տպագրված բանաստեղծութիւն կոչված դատարկութիւնները....

Ես արդէն զգում եմ, որ «Աղբիւրի» և «Մուրճի» խմբագիրները իրանց բոլոր աշխատակիցներով պատրաստվում են յարձակվելու ինձ վրա և հարցնելու.

—Միթէ բացառութիւններ չը կան:

—Էհ, պարոններ, միթէ մի ծաղիկով գարուն կը լինի: Եւ վերջապէս ինչ արդարութիւն է պահանջել ընթերցող հասարակութիւնից, որ նա ամիսներով անհամ և փթած բառախաղութիւններ ծամի, թէ ինչ է մի օր, այն էլ պատահմամբ, ժուռի մէջ կարող է հասած, համեղ ողկոյզ գտնել.... Եւ այն ժամանակ էլ դժուար թէ ընթերցողը կարողանայ վայելել այդ հասած, համեղ ողկոյզը, որովհետև նրա ատամները արդէն առած կը լինեն....

Եթէ մեր ամսագիրները կարող են պարծենալ թէ իրանք ծնեցին բանաստեղծներ (ի հարկէ, այդ ծնունդը հոգւոյն սրբոյ միջնորդութեամբն է եղել) այդ, եթէ այսպէս կարելի է ասել, ա մ ս ա գ ր ա կ ա ն բանաստեղծներն էլ կարող են պարծենալ, որ իրանք ծնեցին ուրիշ, ոչ-ամսագրական բանաստեղծներ, որոնք հանդէս են գալիս ոչ թէ ամիսը մի անգամ, այլ առանձին հատորով, հարիւր ոտանաւոր մի անգամից: Դրանք իրանց արժանաւոր հայրերի արժանաւոր որդիքն են: Հէնց այդ արժանաւոր որդիներից մէկն է մի ինչ որ Ինաքի,—ներեցէք «մի ինչ որ բառը» ըստ սովորութեան գրեցի.—պ. Ինաքի, որն այս օրերս Թիֆլիս քաղաքում, Վարդանեանի տպարանում, լոյս է ընծայել իր մարգարտաշար ոտանաւորների ժողովածուն հետևեալ վերնագրով՝ «Կարէնի սրինգը,—սիրոյ և ժողովրդական երգեր»:

Գրքի երեսին հեղինակը իր սեփական հետևեալ մօտօն է գրել,

Երբ ես եղայ վէպի՝ երգի՝ յօրինիչ,
Խօժէն-Սիւն սկսեց զարզ ասրել, գոռլ:

Ցերեկը արեգական կորուսին ասեղը: Ինաքին դուրս եկաւ թէ չէ, Խօժէն-Սիւն՝ իր բոլոր մեծութեամբ հանդերձ ծակը մտաւ...,

Իմ ընթերցողը շատ միամիտ կը լինի, եթէ կարծէ, թէ ես այդ նոր Խօժէն Սիւն ծակը

Վրաց «Իվերիա» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի համալսարանի վրաց լեզուի նախկին պրոֆէսոր, պ. Ձօրբինօվ, շուտով դիտաւորութիւն ունի հրատարակել, առանձին հատորի մէջ ամփոփելով, իր բոլոր դասախօսութիւնները, որ նա տարիների ընթացքում կարդացել էր յիշեալ համալսարանի արեւելեան բաժնում։ Այդ դասախօսութիւնների նիւթը վերաբերվում է՝ վրաց պատմութեան, գրականութեան և լեզուի մշակութեանը։

—

Պ. Հայրապետ Սիլիկեանց, ինքն գրվելով «Մշակին», բացի դրանից նուիրել է մեր լրագրի մի տարեկան օրինակ առաջիկայ 1891 թւի համար Վարդաշէնի հայոց ուսումնարանին։

—

«Աֆրիկուհի» օպերայի երկրորդ ներկայացումը՝ պ. Բուբիրասօյի մասնակցութեամբ՝ կրկին մեծ բազմութիւն էր գրաւել թատրոն։ Օպերային թատրոնը գոնէ այժմ բաղդ ունի մեծ հասարակութիւն տեսնել, մի քանի ամիս դատարկ մնալուց յետոյ։ Հասարակութիւն գրաւողներն են տիկին Ֆլաշա և պ. Բուբիրասօ, որոնք և այն երեկոյ իրանց գեղեցիկ երգով բուռն ծափահարութիւնների արժանացան։

—

Պետերբուրգում մտադրութիւն կայ հրատարակել մի յատկապէս ծ ո վ ա յ ի ն լ ր ա գ ի ր, որը պիտի լինի մի և նոյն ժամանակ ծովային վարչութեան պաշտօնական օրգան։

—

Շուտով Պետերբուրգում հաստատվելու է ատտղաբաշխական ընկերութիւն։

—

Վրաստանի էկզարխը, ինչպէս լսել են Պետերբուրգի լրագիրները, դիմել է ռուսաց ս. Սինօդին թոյլտւութիւն խնդրելով Կովկասում կազմակերպելու միսիօնարների երկու խումբ՝ աղանդաւորների դէմ գործելու նպատակով։

—

Եկող տարվանից Վրաստանի էկզարխը պէտք է ունենայ իր սեփական օրգանը, որը պէտք է հրատարակվի հետևեալ վերնագրով՝ «Духовный Вѣстникъ Экзархата»։

—

Դեկտեմբերի սկզբներին պէտք է տեղի ունենայ «Հրատարակչական ընկերութեան» ընդհանուր ժողովը։ Շատերը ենթադրում են, որ այդ ժողովում ընկերութեան ղեկավարները մի կարճ, բայց ազդու ճեկուցում պիտի անեն հետևեալ վերնագրով. «Մենք ոչինչ չենք չինել»։

—

Զանգեզուրից մեզ գրում են, որ այնտեղի մի քանի գիւղերում վերջին ժամանակներս շատ տարածված են ջ ե ր մ և ա չ ք ա ց ա ւ հիւանդութիւնները։

—

Կ. Պօլսի «Մասիս» երկշաբաթաթերթը վերջին ամիսներս չէ հրատարակվում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԼԱԴՍՏՕՆ ԵՒ ՊԱՐՆԵԼ

Այս րոպէիս ամբողջ Լօնդօնը զբաղված է մի դէպքով,—այն է Գլադստօնի և Պարնելի մէջ տեղի ունեցած անհամերաշխութեամբ։

Երկար տարիներից ի վեր Իրլանդիայի համար գործող այդ երկու հսկաները, որոնք իրանց ուսերի վրա են կրում իրլանդական հարցի ամբողջ ծանրութիւնը, այժմ միմեանց հետ համարեա թէ թշնամացել են։

Գլադստօն պահանջում է, որ Պարնէլ հեռանայ քաղաքական ասպարիզից։

Ինչ է այդ անսպասելի և շատ տխուր երևոյթի բուն պատճառը,—այժմ դժուար է ասել, թէև կան մի քանի ենթադրութիւններ, բայց շատ պարզ է, որ ներկայ հանգամանքներում երկու պարագլուխների միահամուռ գործունէութիւնը անհնարին է դարձել։

Ահա այժմ այդ դէպքի սկզբնապատճառ համարվում է հետևեալը։

Նորերս Պարնէլ դատ ունէր դատարանում։ Կապիտան Օ'Շէի պահանջում էր ապահարզան տալ իրան՝ ասելով, որ Պարնէլ ապօրինի յարաբերութիւններ է ունեցել իր կնոջ հետ։ Դատարանը հաստատեց Օ'Շէի գանգատը.—ուրեմն Պարնէլ յանցաւոր յայտնվեց դատարանի վճռով,—և ահա այդ արդէն բաւական էր, որ իրլանդական հարցի շատ պաշտպանները և ազատամիտ կուսակցութեան շատ անդամներն իրանց երեսը դարձնէին Պարնէլից։

Դատարանական վճիռն անգլիական հասարակաց կարծիքի վրա մեծ ներգործութիւն ունեցաւ, և իբրև այդ կարծիքի արտայայտութիւն, ազատամիտ կուսակցութեան կողմից Գլադստօն առաջարկեց Պարնէլին թողնել իրլանդական կուսակցութեան պարագլխի դերը և հեռանալ քաղաքական ասպարիզից։

Թէև դժուար է այդ դէպքը համարել տարաձայնութիւնների միակ պատճառ,—բայց ճշմարիտն այն է, որ այդ դէպքը եղաւ առիթ տարաձայնութիւնների համար։

Գլադստօն նամակով դիմելով Պարնէլի մի քանի բարեկամներին, նրանց միջոցով առաջարկել է Պարնէլին հեռանալ քաղաքական ասպարիզից, այն կարծիքը յայտնելով, որ նրա մասնակցութիւնը գործերի մէջ կարող է ահագին վնաս հասցնել Իրլանդիայի հարցի վճռվելուն։

Պարնէլ թողեց իրլանդական միութեան պարագլխի պաշտօնը։ Բայց նրան նորից ընտրեցին։ Այն ժամանակ Գլադստօն բացարձակ կերպով յայտարարեց, որ Պարնէլ, իբրև դատապարտված մարդ, այլ ևս իրաւունք չունի խառնվելու քաղաքական գործերում։

Այն ժամանակ Պարնէլ հրատարակեց մի պրօկլամացիա, որի մէջ յայտնում է, թէ ինքն դեռ ևս 1889 թւին իրլանդական հարցի մի քանի կէտերում համերաշխ չէ եղել Գլադստօնի հետ, և հրաւէր է կարդում իրլանդացիներին ամուր մնալ իրանց պահանջների մէջ։

Գլադստօն իր կողմից զիջողութիւն չէ անում։ Թէ ինչ հետևանք կունենայ այս ցաւալի ընդհարումը, յայտնի չէ,—բայց ճիշդ է, որ այդ ընդհարումը զօրեղ զէնք կը տայ իրլանդական հարցի թշնամիների ձեռքը։ Պարնէլի և նրա կողմնակիցների հեռանալուց յետոյ, ազատամիտ կուսակցութեան հետ կը միանան ազատամիտ-հերձուածողները՝ Հարտինգտօնի կողմնակիցները, և այդպիսով իրլանդական հարցի դէմ նոյն իսկ ազատամիտ կուսակցութեան մէջ թշնամիներ առաջ կը գան. իսկ դա մի յաղթութիւն կը լինի այժմեան պահպանողական Սօլըսբըրիի կուսակցութեան համար։

Եւ միթէ հասկանալի չէ, որ պահպանողական կուսակցութեան յաղթութիւնը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ իրլանդական հարցի անկումը։

Ցաւալի է, այո, շատ ցաւալի, որ անսպասելի և նոյն իսկ պատահական ոչ-կարևոր դէպքերը պառակտում գցեցին ազատամիտ-իրլանդական կուսակցութեան մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Արևելեան այլ և այլ հարցերի վերաբերմամբ Բերլինում կայանալի կօնֆերէնցիայում, ինչպէս երևում է մայրաքաղաքի լրագիրներից, պէտք է մասնակցեն միայն չորս եւրօպական պետութիւններ, այն է՝ Անգլիան, Գերմանիան, Աւստրիան և Իտալիան։ Այդ չորս պետութիւնների ներկայացուցիչները կօնֆերէնցիայում լինելու են. մարկիզ Սօլսբրի, գեներալ Կապրիվի, կոմս Կալնօկի և սինիօր Կրիսպի։

—Թոքախտը բժշկելու համար Կօխ պրօֆէսօրի հնարած հեղուկը կրելու է, ինչպէս հեռագրում են՝ կ օ խ ի ն անունը։

—«National Zeitung» լրագիրը նկատում է, որ Վիլհէլմ կայսրը, իր առենաբանութեան մէջ անուանելով հրապարակագրողներին՝ թերուսներ և սովի թեկնածուներ, անկասկած ղեկավարվում էր իրան հասած սխալ տեղեկութիւններով։ Ընդհակառակն հրապարակագրողները, թէ իրանց ուսումով, թէ իրանց աշխատանքի համար ստացած վարձատրութեամբ՝ կարող են աջողութեամբ մրցել բոլոր միւս դասակարգերի ներկայացուցիչների հետ։ Շատ անգամ տէրութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաները նախանձով են նայում հրապարակագրողների ստացած ռոճիկների վրա։

—Բերլինում գումարվելու է շուտով մի ժողով՝ բանուորային հարցի վերաբերմամբ։

—Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների մի քանի տեղերում հնդիկները թշնամական ցոյցեր են անում սպիտակամորթների դէմ։ Այդ առելութեան պատճառը, ինչպէս գրում են, նրանց հարստահարելն է։

—Բերլինից գրում են, որ ճիշդ չէ այն լուրը, թէ կառավարութիւնը ուզում է փոխառութիւն անել պատերազմական նոր ծախսերի համար։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 նոյեմբերի։ «Нов. Время» լրագիրը լսել է, որ մշակվում է գիւղատնտեսական գործիքներ և մեքենաներ գնելու կրեդիտի հարցը, որոնք պատրաստվում են ռուս գործարաններում, բայց այն պայմանով, որ այդ գործիքները ենթարկվեն կառավարչական տեսչութեան վերստուգութեան և վկայութեան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 նոյեմբերի։ «С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ օտար գաղթականութեան կանօնադրութեան նախագիծը ներկայացվում է պետական խորհրդին։ Ենթադրվում է սրանից յետոյ արգելել օտար գաղթականութիւնը, և թոյլ տալ միմիայն բացառական դէպքերում, այն պայմանով, որ գաղթականները ռուսահպատակութիւն ընդունեն։ Բոլոր գաղթականները, որոնք անշարժ կալքեր են ձեռք բերել Ռուսաստանում, պէտք է անպատճառ ռուսահպատակութիւն ընդունեն երեք տարվայ ընթացքում։

ԲԵՐՆ, 29 նոյեմբերի։ Շվէյցարական դաշնակցական խորհրդի կողմից ընդունված՝ քաղաքական յանցաւորներին յանձնելու օրէնքի 10-րդ յօդուածի մէջ ասված է, որ քաղաքական յանցաւորները չեն յանձնվում։ Ցանձնելը տեղի է ունենում միայն այն դէպքում, եթէ տեղի ունեցած դէպքը ընդհանուր յանցանքի բնաւորութիւն ունի, եթէ մինչև անգամ յանցաւորը յայտնէ թէ քաղաքական միտումներից է եղել դրդված։ Քաղաքական և ընդհանուր յանցանքի հարցը որոշում է դաշնակցական խորհուրդը՝ գործի վերաբերութեամբ ազատ կերպով հաւաքած տեղեկութիւնների հիման վրա։ Ցանձնելու յօժար եղած դէպքում, դաշնակցական խորհուրդը պայման է դնում, որ յանձնված մարդը խիստ չը պատժվի միմիայն այն պատճառով, որ նա ղեկավարված է եղել քաղաքական նպատակներով։

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

փօստային գնացքը ուղևորվում է

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	8 ժ.	40 ր.	առաւ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	11 »	8 »	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բագու . . .	12 »	8 »	երեկ.
ԲԱԳՈՒԻՑ գալիս է Թիֆլիս . ,	7 »	40 »	առաւ.

Ապրանքա-ճանապարհորդական գնացքը

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	3 ժ.	10 ր.	ցերեկ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս. .	8 »	» »	առաւ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Գանձակ . .	9 »	45 »	առաւ.
ԳԱՆՁԱԿԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	8 »	20 »	եկեկ.

—

ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

Ամառնային երթևեկութիւն

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 4 ժամին, շոգենաւը Բաթումից ուղևորվում է Օդէսա՝ Սուխումի և Նօվօրօսիյսկի վրայով։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 4 ժամին, ուղղակի բէյսով, Նօվօրօսիյսկի վրայով։

ՇԱԲԱԹ օրերը, 8 ժամին երեկոյեան, շրջակայ նէյսով, բոլոր նաւահանգիստների վրայով։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օրերը, 7 ժամին երեկոյեան, արտասահմանեան բէյսով դէպի Կ. Պօլիս։

Խմբագիր-հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

կոխող բանաստեղծի ոտանաւորներից տողեր, ցխտաններ, քաղուածքներ կը բերեմ նրա դատարկութիւնը և յիմարութիւնը ապացուցանելու համար։ Գուցէ ես այդ անմիտ ժողովածուից մի քանի նմուշներ արտագրէի, բայց կարծէք թէ լսում եմ խմբագրի ձայնը, որ ասում է. «Արժէ միթէ բռնաւորել «Մշակի» էջերը այդ յիմար քաղուածներով»։ Ուստի ուղարկում եմ Խնաւին իր հարազատ հօր և հարազատ եղբայրների ու քոյրերի մօտ՝ «Մուրճի» և «Աղբիւրի», արևելքի, և հարաւի բանաստեղծների մօտ։ Թող լաւ ուսումնասիրեն մեր Ապօլլօնի զաւակները այդ Խնաւին, որովհետև նա խոստանում է հայոց գրականութեանը մի շարք բազմատեսակ, բազմաձևով, թատերական, պ ա տ մ ա կ ա ն - ն ե ր կ ա յ, *) կրօնական և այլ - ա կ ա ն գրուածներ, որոնց թիւը արդէն 20-ի է հասնում։ Ահա նրա ապագայում լոյս տեսնելի գրուածներից մի քանիսի վերնագիրը. «Սիրոյ վշտեր», (իրական կեանքից), «Սայլով դիւակներ» (եղերական վէպ), «Անգգամ կին» (պատմական-ներկայ վէպ), «Իմ ուսանողական տարիները» (ես կարծում էի, թէ հեղինակը կ օ չ կ ա կ ա ր է, բանից դուրս է գալիս, որ նա ուսանողական տարիներ էլ ունի), «Ձենք ուզէ» (կատակերգութիւն), «Մեծն Խօսրով» (ողբերգութիւն), «Հայ եկեղեցւոյ խորհուրդները և միսիօնարները (կրօնական) և այլն, և այլն և այլն....

Ես չը գիտեմ, ճշմարիտ, թէ ինչ անուն պիտի տալ այդ տեսակ յանդուգն բանաստեղծին, որի յանդգնութիւնը աւելի բարձր և աւելի մեծ է, քան այն Պառնաս լեառը, ուր ապրում էր բոլոր բանաստեղծների հայրը՝ Ապօլլօն։ Բաւական չէ յիմարութիւնների ժողովածու հրատարակել, ահա և մի ամբողջ ցուցակ ծիծաղելի անունների, որոնց իբրև գրքերի վերնագիր, Խնաւի ներկայացնում է մեզ, և առանց կարմրելու տպագրում է այդ խայտառակութիւնը։

Ախր, պ. Խնայի,
Մեզ էլ խնայի....

Մտածում էի, թէ ինչ անուն տամ այդ հնաշխարհիկ բանաստեղծին, որի գիրքը կլասիկական յիմարութիւն է, իսկ ինքն հեղինակը՝ կլասիկական յանդգնութիւն։ Եւ ահա հէնց առաջին երեսի վրա գտայ հետևեալ խօսքերը, որով ոտանաւոր գրող Խնաւին դիմելով իր սրինգին, իր մասին հետևեալ գուշակութիւնն է անում.

Մի ասեր, ինձ համար եղ չես պատրաստել,
Իմ կենաց համար դեղ չես պատրաստել,
Ձայնս անուշ գալու տեղ չես պատրաստել,
Կարելի է ասեն ինձ դ դ ո ւ մ, սրինգ։

Ոչ թէ կարելի է, խսկի ուրիշ կերպ չէ էլ կարելի, ով դ դ ո ւ մ....

Այսքան խօսելն էլ այդ տեսակ դ դ ո ւ մ ն ե ր ի մասին մեծ պատիւ է նրանց։ Միակ չարժառիթը,—դրանց անունը տալու,—այդ այն է, որ ցոյց տամ, թէ որքան ողորմելի վիճակի է հասել հայոց քնարերգութիւնը, թէ ինչպէս զանազան դըդումները և դդմագլուխները, որոնց քնարի թելերը գոմէշի ջղերի հաստութիւն ունեն, վերցրել և ցեխի մէջ են գցել հայոց բանաստեղծութիւնը, և ոտի տակ տրորում նրան.... Եթէ այդ տեսակ թուղթ մրոտողների փափագն է անպատճառ խօսակցութեան նիւթ դառնալ.—ուրեմն դրանք իրանց նպատակին հասնում են։ Սակայն այս վերջին անգամը կը լինի։ Սրանից յետոյ այդպիսիների բաժինը կը լինի—անտես առնելը։ Ուղարկենք այդ նոր դդումին էլ այն ոտանաւորներ հիւսողների աշխարհը, որի զաւակները օրից օր բազմանում են մեծ արագութեամբ, որոնց ոգևորութիւնը—բ ա ն ա դ ո ղ ո ւ թ ի ւ ն ն է, տաղանդը—յիմարութիւն, և որոնք խայտառակութեան հասցրին խղճուկ հայոց բանաստեղծութիւնը....

—

Իսկ հայոց բանաստեղծութիւն մենք ունէինք։ Մենք ունեցանք Պատկանեան, որի քնարը մի ամբողջ սերունդ ոգևորեց. մենք ունեցանք Պէշիկթաշլեան, Ալիշանց, Դուրեան, Նալբանդեան։ Նրանք գրեցին, բան ստեղծեցին, միտք, գաղափար, զգացում տարածեցին։ Իսկ նրանց յաջորդները—նրանց անշնորք աշակերտները եղան։ Դուրս եկան դրանց հետևողներ, երիտասարդ բանաստեղծներ, որոնք, եթէ լաւ չկօլայով անցնէին և իրանց գլուխը չը կորցնէին, գուցէ մի բան դառնային։ Բայց առաջին մի քանի աջող փորձերից յետոյ նրանց գլուխը պտոյտ եկաւ. չողոքորթութիւնը, ծայրահեղ գովասանքը և միմիայն գովելու ընդունակ կրիտիկոսները այնքան երկինք բարձրացրին դեռահաս բանաստեղծ-գրողներին, որ նրանք շշկլվեցան, և շշկլված էլ մնացին։ Անուններ չեմ ուզում տալ. ով ականջ ունի լսելու թող լսի։ Եւ ահա, նորաբողբոջ բանաստեղծ համարվողները, փոխանակ օրից օր աւելի առաջ գնալու, փոխանակ աւելի ազդու դարձնելու իրանց քնարի ձայնը, բթացան, մոխիր դարձրին «աստուածային կրակը», և սկսեցին նէյնիմներ ասել.... Եւ այդ նէյնիմներին այժմ յաջորդում են յիմար ոտանաւորներ, անմիտ բառախաղութիւններ, որոնք պուդերով լոյս են տեսնում տպարաններից....

Առիւծների տեղը այժմ աղուէսներին է մնացել։
Դրանք անկարող են քնար բռնել։
Ապօլլօն յետ առ քո քնարը....

Խ. Աղ—լեր

*) Այս արդէն Խնաւի սեփական ստեղծագործութիւնն է, որ համ պ ա տ մ ա կ ա ն է, համ էլ ն ե ր կ ա յ, այնպէս որ շուտով լոյս կը տեսնի նրա մի նոր գրուածքը, «Անգգամ կին» վերնագրով, պ ա տ մ ա կ ա ն - ն ե ր կ ա յ վէպ։ (Տես նրա գրքի կազմի վերջին երեսը)։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ Թիֆլիսի „Հայերէն գրքերի հրատարակութեան ընկերութեան“ աշխատութեամբ և փախճախումով կենտրոնական գրավաճառանոցում Յովհաննէս Դարգէլի

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Գինը 1 ր. 25 կ.

—

Ընկերութեան վարչութիւնը վերստին յայտնում է սրանով, որ ներկայ տարւան անդամները կը ստանան՝

ա. Պալասանեան-Հայոց պատմութիւն, գինը	1 ր. 50 կ.
բ. Կ. Մելիք-Շահնազարեան. Շերամապահութիւն	— „ 60 „
և գ. Դարգէլի Ժամանակագրութիւն	1 „ 25 „

1—2

ՍԱՐԳԻՆԿԱՅԻ ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՐԱՏՕՎՈՒՄ

Սեզոն 1891 թւի

ՍԱՐԳԻՆԿԱ.

Զետապրծ հիւսուածք, սեփական մշակութեան, ամենանոր և գեղարուեստական նկարներ

Ծախվում է մաս-մաս և մեծ քանակութեամբ, ուղարկվում է Ռուսաստանի բոլոր քաղաքները. ՍԱՐԳԻՆԿԱՅԻ ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ուղարկված են ներկայ թւի նոյեմբերի 15-ին, պայման, 45 կոպէկով: Գները և պայմանները արքով համեմատ (գրագրութիւնը ռուսերէն լեզուով):

3—10 (շ)

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ

ТОВАРИЩЕСТВО

МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клейтонъ и Шутлвортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н/Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

32—100 (և. շ.)

ԲԺԻՇԿ Ա. ՂԱՄԱԼԵԱՆ տեղափոխվել է Գօլօվինսկի Պրոսպեկտ, Բաղրամեանց պօւմէ կեանց, տուն Միրզօևի № 44: Հիւանդներ ընդունում է առաւօտեան ժամի 12-ից մինչև 1 և երեկոյեան ժամի 5—7: 2—5

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբթիՇ մի անգամ, չորեքշաբթի 4/16 ապրիլից սկսած

ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսօն, և Կ. Պօլիս:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ				
Չորեքշաբթի, 5/17	փետրվարի	շոգենաւ	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ նաւապետ	ԺԻՐՈՒԿԸ
— 19/31	—	—	ՍԻՐԿԱՍԻ —	ԲՕՇԷԼ
— 2/14	յունվարի	—	ԱՆԱՏՕԼԻԱ —	ԴԱՐՐԻԿ.
— 16/28	—	—	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ —	ԺԻՐՈՒԿԸ

Տօմսակները ուղղակի երթեւեկութեան Բաթումից դէպի Պարիզ եռակերւն գնից պակասեցվում է:

Տեղեկութիւնների համար ձանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագենտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարամիօղին, Նարբեկեանց, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Վիկտոր Դ'ԱՐՆՕՒՆ, Միքայէլ-փողոցում, նախկին գենէրալ Տէր-Ասատուրովի տանը: 2—10 (ե. և շ.)

Чистый Какао Блоокеръ

ԿԱԿԱՕ

Թասը նստում է միայն 4 կոպ.

Բուժական պատուութիւն.

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ ՓՈՇԻ.

Առաջարկվում է առողջներին և երեխաների համար.

Питательный Напитокъ.

Միակ պահեստ կովկասում՝ Բարձրագոյն հաստատված դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում և Բագուում: 6—50 (շ.)

Միայն ֆաբրիկային այդ մարկա կրելով, վաւեր է համարվում.

Huste-Nicht

ՄԻ՜ ՀԱԶԻՐ

Մեղրից և խոտերից պատրաստուած մաքր-էկստրակտ և կոնֆէտներ

Լ. Գ. ՊԵՏՑ ԵՒ ԸՆԿ. ԲՐԵՍԼԱՈՒԻ ՄԷՋ:

Բժշկական վկայութեամբ և բժշկական փորձերով ապացուցված է, որ այդ պրէպարատները չեն պարունակում առողջութեան համար որ և է վնասակար բաղադրութիւններ, և այդ պատճառով Ռուսաստանում և նրանց արտադրութ ծախելը թոյլատրված է:

ԳԻՆԸ. շիշը 1 ր. 25 կ. և 2 ր. 40 կ. կոնֆէտները 30—50 կոպ.:

Գլխաւոր պահեստ Ռուսաստանում Վ. ԱՈՒՐԻԽԻ մօտ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ, Կօրօլօնայա 18/19

Վաճառվում է Ռուսաստանի բոլոր դեղագործարաններում և դեղատներում:

4—16 (ամսի 1 և 15)

Լոյս տեսաւ

վաճառվում է Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում

ՄՏԻԿԻ ՄՇԱԿԸ

Խ. Մալումեանի

Գինը 50 կոպ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԱՐՆԱԳԻՆ

Լէօյի

Գինը 7 կոպէկ:

Վաճառվում է գրավաճառանոցներում.

Լոյս տեսաւ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

„ՊԱՏԻԿ Է ԲԱՅՑ ՁՈՏԻԿ Է“

Վ. Լունկեվիչի

Գինը 5 կոպէկ:

Ծախվում է գրավաճառանոցներում.

Լոյս տեսաւ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԽՕԼԵՐԱ

ԵՒ ՆՐԱ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Բժ. Տէր-Գրիգորեանի (Թիֆլիսեցի)

Գինը 5 կոպէկ.

Լոյս տեսաւ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ

Գրիգոր Արծրունու

Գինը 10 կոպ.

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐ

1891 Թ. լոյս կը տեսնեն

1. Ծոցի պատկերազարդ մեծադիր օրացոյց գինը	15
2. Սեղանի մեծադիր	30
3. Կանանց համար յատկապէս	40
4. Պատի հատուածական մեծադիր	50
5. Գրպանի փոքրադիր, համառօտ	5

Բոլոր 5 հրատարակութիւններին միասին գինը ... ժամանակ գրվելը ձանապարհածախսը ... վճարի: «Աղբիւրի» և «Տարազի» բաժանորդները վճարում են ձանապարհածախսով 1—20 կ. Դիմել «Աղբիւրի» վաճառանոցին. Тифлисъ «Агбюръ». 11—15

Լոյս տեսաւ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԼԱԼՕ

Վ. Փափազեանի,

Գինը 5 կոպէկ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՏԻԿԻՆ

Գինն է 5 կոպէկ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԶՕ—ՄԱՐՈՒՆ

Գինը 3 կոպէկ:

3—3

ՇՈՒՇՈՒՄ

բացվել եմ **ԴՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ**

Յանձնարարները դիմում են ШУША, Андреасу Абраамянцу. 3—5 (շ.)

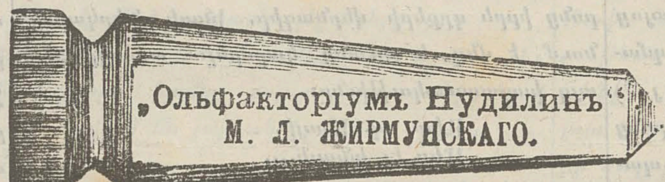

ՄԻՋՈՑ **ԽԱՐԲՈՒԽԻ** ԴԷՄ

բժշկական դէպքագրումներից (Թիֆլիս) փորձված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

Ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում: 35—52 (Շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 30 Ноября 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.